

De Schaduw van het Feest

De Schaduw van het Feest

Een kritische bezinning op de LGBT+ Pride

Michaël Maerten

colofon

Auteur: Michaël Maerten

Uitgeverij: Brave New Books

ISBN: 9789464054262

Omslagontwerp: Michaël Maerten

© 2020 Michaël Maerten

Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande toestemming van de auteur.

Inhoudstafel

Inleiding	8
Herinneringen	9
Een tijd van verzet	12
Opzet en inhoud	15
1. Het zelfbeeld van de homoseksueel	18
1.1 Enkele verduidelijkingen	18
1.2 Is homoseksualiteit een afwijking?	19
1.3 Een gegronde angst	21
1.4 In de ontkenningfase	23
1.5 Genezing: vrees of hoop?	25
2. De Pride: een verkenning	27
2.1 Een beknopte geschiedenis	27
2.2 Wie verenigt de Pride?	30
Maatschappelijke groep of ideologische zuil?	32
2.3 De ideologie van de Pride	34
2.4 Alternatieve Prides	36
3. De schaduw van het feest	38
3.1 Let's have a party	39
De roes en de massa	40
3.2 Over diversiteit, vrijheid, tolerantie en jezelf zijn	43
Begrippen zonder grenzen	45
Jezelf zijn: een huzarenstuk	50
Het noorden kwijt	58
3.3 Strijdige belangen	61
BDSM	61
Transgenders	63
En vele anderen	65
3.4 Kapers op de kust	67

4. Een Babylonische genderverwarring	72
4.1 Van geslacht naar gender	73
Holebi's en gender	75
Vestimentaire codes	77
Wat met geslacht?	79
4.2 Het verkeerde lichaam	81
Een objectiveerbaar gegeven?	83
Genderidentiteit	87
Een heel klein beetje zelfmoord	90
Naar een herwaardering van geslacht	92
Omgaan met transgenders	95
4.3 Als water en vuur	97
5. De impact van de Pride	103
5.1 Homoseksuelen en identiteit	103
Het collectieve rolmodel: verdrinken in de hutsepot	104
Individuele rolmodellen: een kleine selectie	106
5.2 De perceptie van homoseksuelen	108
Individuele expressie	111
Een wij-moment	113
5.3 Is de Pride dan niet bevorderlijk geweest?	114
6. (Zelf)kritiek	117
6.1 In de navel geen pluis	117
Tussen passief pluralisme en monocultuur	117
Lange tenen	121
Kritische stemmen binnen de holebigemeenschap	124
De criticus is het probleem	126
Begrijpelijk, maar onwenselijk	129
6.2 Media, cultuur, wetenschap en politiek	133
Media	133
Cultuur	136
Wetenschap	138
Politiek	145

7. Het andere kamp	148
7.1 Homofobie	148
Van tegenstander naar patiënt	148
Homonegativiteit	151
7.2 De tang van het wederzijds onbegrip	152
De postmoderne worm	154
Van ressentiment naar homohuwelijk	158
Adoptie: het kind van de rekening?	162
Het recht om geen taart te bakken	165
Omgaan met andersdenkenden	167
7.3 Rechtse partijen en de islam	167
De islamitische olifant	168
Oude vijand, nieuwe vriend?	170
Homonostalgie en homonationalisme	172
Cultuur is taaier dan je denkt	175
Besluit	178
Noten	182

Inleiding

The Belgian Pride, Antwerp Pride, (The) Pride Parade, (The) Gay Pride, (The) Gay Pride Parade, LGBT+ Pride: aan onderling inwisselbare namen is er geen gebrek. Het enige wat al deze namen met elkaar verbindt is het woordje 'Pride' en de schijnbare non-existentie van een Nederlandstalig equivalent. Ik zal, om het zo simpel mogelijk te houden en tenzij er naar een specifiek evenement wordt verwezen, in dit essay consequent spreken van de Pride. Ik doel daarmee op de jaarlijkse mars, parade of optocht waarin homoseksuelen en transgenders zich, voornamelijk in de westerse wereld, als collectief in de publieke ruimte manifesteren.

Zo'n Pride is steevast een uitbundig, zorgeloos gebeuren met carnavaleske trekjes: optocht, hoogmis en party tegelijk, een happening waar de media schijnbaar nooit op uitgekeken raken. Het feestelijk karakter van de Pride verhult echter een diepere waarheid. Ze lijkt de holebigemeenschap immers meer te verdelen dan te verenigen. Sommigen leven enthousiast toe naar de Grote Dag, anderen halen de schouders op of mopperen misnoegd tussen de tanden. Kritiek blijft echter doorgaans beperkt tot wat zure oprispingen in de marge. De critici zitten gewrongen met de Pride, maar slagen er zelden in de vinger op de wonde plek te leggen.

Dit boek is een poging om het ongenoegen te vertalen naar een meer bezonken vertoog. Het zal ons langs verschillende lagen en aspecten van de holebibeweging voeren. Achter de oppervlakkige façade van een stoet feestende mensen gaan immers ideologische opvattingen schuil die merkwaardig genoeg zelden worden geëxpliciteerd, laat staan kritisch bevraagd. Ik zal, om het onderwerp in te leiden, enkele persoonlijke herinneringen ophalen, anekdotes en indrukken die mij zijn bijgebleven en die de lezer *en passant* een rudimentair beeld

geven van de auteur. In deze inleiding zal ik ook een weinig uitweiden over de opzet en structuur van dit boek.

Herinneringen

Terugblikkend in mijn eigen stukje geschiedenis sta ik voor een groot raadsel. Waarom drong het zo laat tot me door dat ik homoseksueel was? Alle kentekenen waren immers voorhanden: ik werd verliefd op jongens, fantaseerde over ze, zocht nauwere banden met ze aan te knopen en kromp ineen van het hartzeer als mijn schamele toenaderingspogingen op de klippen liepen. Meisjes zeiden me niets. Ik kende er weinig en ik miste ze niet.

Toch zag ik mezelf in mijn tienerjaren niet als homoseksueel. Wat was dat immers, een homoseksueel? In mijn onmiddellijke omgeving kende ik er niet één. Zeker, op televisie dook er wel eens eentje op die mijn huis- en klasgenoten meteen als een homoseksueel wisten te duiden. Steevast ging het om een “typetje”, de klassieke “niet als een paard”. Derhalve dacht ik bij een homo niet aan iemand die zich (seksueel) aangetrokken voelde tot iemand van hetzelfde geslacht, maar iemand die zich onderscheidde van “gewone” mannen door zijn feminiene gebaartjes. Dat een homoseksueel in zijn motoriek ook onherkenbaar kon zijn wist ik niet. In de televisieserie *De Collega's* dook bijvoorbeeld Bonaventuur Verastenhoven op, een dandy met een geaffecteerde manier van praten en wufte tics. Daaraan kon je een homo dus herkennen! Je zag hem nooit in relatie met een andere man. Je zag hem niet hunkeren. Zijn liefdesleven bleef in een nevel hangen. Ik kon dan ook opgelucht ademen: uit de relatieve afwezigheid van vrouwelijke gebaartjes in mijn eigen repertoire kon ik niet anders dan besluiten dat ik niet homoseksueel was.

Maar wat was ik dan wel? Een heteroseksueel die op jongens viel? Aanknopingspunten ontbraken. De wereld van de homoseksuele medemens lag ver buiten mijn biotoop. Ik was mij van zo'n wereld nauwelijks bewust. Jaarlijks zag ik in het journaal wel beelden opduiken van die andere wereld: beelden van Prides. Daarop zag ik mijn eerdere overtuiging alleen maar bevestigd: als die carnavalslieden homo's waren, dan was ik er alvast geen. Een carnavalsmens ben ik immers nooit geweest.

De onwetendheid en de beperkte horizon van die jongere versie van mij - dat aanloopje, die schets van een mens - blijven me nu verbazen, maar achteraf, vanop afstand bekeken, tekent zich altijd alles scherper en duidelijker af dan in je warrige tienerjaren, waarin je belevingswereld nog erg begrensd is. Pas rond mijn 20ste levensjaar kwam ik de verwarring te boven en begreep ik dat er geen ontkomen meer aan was.

Ik moet bekennen dat ik het toentertijd allemaal best spannend vond. Wie wil er in zijn adolescentie niet "anders" zijn, iets "bijzonders", iets dat niet zo vaak voorkomt? De homowereld kwam me voor als een parallel universum, een alternatief voor de wereld waarin ik tot dan toe met felle tegenzin had geleefd. Een nieuw leven lonkte, een nieuw nest met verwante zielen. In die beginjaren leek een zekere identificatie met de "gemeenschap" onontbeerlijk om de aan zichzelf twijfelende adolescent om te turnen tot een zelfbewuste volwassene. De context was daarbij niet onbelangrijk. Midden jaren '90 konden publieke opvattingen over homoseksualiteit immers nog flink botsen. Zo herinner ik me een discussieprogramma van Goedele Liekens waarin het recht om homoseksueel te zijn nog een twistpunt was waarover conservatieven en progressieven elkaar vijandig in de ogen blikten. Het was de periode waarin de Vlaams Blok-politica Alexandra Colen de krasse uitspraken over homoseksualiteit niet schuwde. Ik luisterde toen (stiekem) naar het tamelijk militante "wekelijks janettenprogramma" Pink Wave op Radio Centraal, waar Colen meer dan eens de risee was. Die context maakte me

ontvankelijk voor het dominante discours binnen de holebibeweging. Voor een jonge snaak zijn de vijanden van zijn vijand nu eenmaal spontaan zijn vrienden.

In 1998 zette ik als jongvolwassen homoseksueel mijn reserves opzij en liep ik (schroomvallig) mee in de Pride. Het dient gezegd dat in holebikringen ijverig werd geronseld voor dit gebeuren. De Pride versmaden of bekritisieren deed je niet ongestraft. Er was sprake van een zekere groepsdruk om de gelederen te vervoegen - misschien niet eens bewust of kwaadwillig, maar toch erg efficiënt, zeker voor een jongere die het holebimilieu nog maar pas was begonnen te verkennen en ernaar verlangde opgenomen en aanvaard te worden. Ik liep ook - minstens gedeeltelijk - mee om mijn eigen vooroordelen op de proef te stellen: je zult zien, hield ik mezelf voor, dat het helemaal niet zo is als het in de media wordt voorgesteld. Daar zou ik dan de rest van mijn leven tegenover alle criticasters van kunnen getuigen.

Helaas be kroop mij, toen ik mij aansloot, al snel het gevoel dat ook in de jaren dat ik "in de kast" zat al meermaals aan mij had geknaagd: wat had deze hele poppenkast in vredesnaam met mijn - of eender wiens - homoseksualiteit te maken? Had ik iets over het hoofd gezien toen ik meende dat begrip eindelijk te hebben doorgrond? Waar kwamen al die carnavaleske en niet altijd even smaakvol uitgedoste randfiguren zo opeens vandaan? Ze waren mij nooit eerder opgevallen. Zelfs op de enkele homofuiven die ik uit nieuwsgierigheid had bezocht bestond het publiek uit homo's en lesbiennes die in bijna niets te onderscheiden waren van hun heteroseksuele leeftijdsgenoten. Hoe dan ook, het was mijn eerste en gelijk mijn laatste Pride. Ik zou voortaan, zoals wel meer homoseksuelen, al die malle parades schouderophalend negeren.

Een tijd van verzet

Met het verstrijken der jaren viel me die onverschilligheid almaar zwaarder. Ik raakte er allengs van overtuigd dat de Pride het emancipatiestreven van homo's en lesbiennes meer kwaad dan goed deed en dat ze de holebigemeenschap eerder verdeelde dan verenigde. Die overtuiging was mede te danken aan de grotere distantie waarmee ik het holebiwereldje beschouwde. Ik hield me er immers nog maar sporadisch op. Sowieso was ik een Einzelgänger die liever op afstand bleef dan zich werkelijk "smeet". Die buitenstaanderspositie is in sociaal opzicht geen al te gunstige, maar ze biedt wel enkele voordelen: de buitenstaander laat zich immers minder gauw meeslepen in collectieve emoties; hij is nuchterder van aard en durft kritischer uit de hoek te komen. Ook mijn (tweede) studie - sociologie aan de Universiteit Antwerpen - droeg bij aan de ontwikkeling van een meer gedistantieerd, onthecht perspectief. Ik zie de evolutie in mijn denken dan ook als een volwassenwording, een emancipatie.

Ik besepte ten volle dat ik niet de enige was die zijn bedenkingen had bij de Pride. Aan gemopper en geknies was geen gebrek. Heel wat homoseksuelen lieten de Pride doelbewust links liggen of schmierden erop los. Naar betrouwbare cijfers is het echter nog steeds kwaad zoeken. Een peiling van de Nederlandse Gay Krant bracht in 2006 aan het licht dat 43% van haar lezers niet gelukkig was met het exhibitionistische vertoon op de Amsterdamse Canal Pride.¹ Ik vermoed dat dit cijfer nog een onderschatting is. Men mag immers geredelijk aannemen dat Gay Krant-lezers bovengemiddeld militant en dus niet representatief zijn. Niet elke criticus slaagt er echter in de negatieve sentimenten om te zetten in een heldere analyse. In 2010 ondernam ik zelf een halfslachtige poging om het debat aan te zwengelen. Ik legde een opiniestuk over de Pride voor aan de redactie van het populaire holebi-magazine ZiZo, een uitgave van

çavaria (met kleine ç). Çavaria is de Vlaamse koepel van holebi- en transgenderorganisaties. Op mijn mail kwam echter nooit reactie. Aanvankelijk maalde ik daar ook niet om. Ik was sowieso niet erg gebrand op publieke belangstelling. *Pour vivre heureux, vivons cachés*. En ook: vroeg of laat zou er wel iemand opstaan die wél graag op de barricaden staat.

Twee jaar later nam de toenmalige blogger Peter Casteels - thans journalist bij Knack - inderdaad de handschoen op die ik zo nonchalant had laten slingeren. In een opiniestuk in De Standaard gaf hij in pittige bewoordingen lucht aan zijn ongenoegen: '[De smaakloze pakjes waarin holebi's zaterdag door de straten trokken] bevestigen een stereotype waar wij uiteindelijk allemaal op worden afgerekend. [...] Met die bende van de Gay Pride wil ik niets te maken hebben. [...] Ik zie geen verschil tussen de Gay Pride en het carnaval in Aalst, buiten dan dat in Brussel ook enkele burgerlijke progressieven meeliepen die zichzelf wijsmaken dat een middagje onstuimige homo's kijken nog altijd iets te maken heeft met politiek activisme. Die relnichten zouden beter samen met de carnavalisten een belangenvereniging oprichten in plaats van te doen alsof ze behoren tot zoiets als de holebigemeenschap. [...] Waarom transseksuelen er ook steeds bij worden gesleurd, is mij al helemaal onduidelijk. Ik wil over alles mijn zegen uitspreken, hoor, maar dat hoeft toch niet allemaal aan mijn seksualiteit te worden opgehangen?'²

Toegegeven, het stuk van Casteels was analytisch geen hoogvlieger. Het kwam er voor hem kennelijk op aan eens goed zijn gal te kunnen spuwen. Het moest echt anders en beter, oordeelde ik. Maar het bleef akelig stil, terwijl de propagandamachine van de voorstanders op volle toeren draaide. Pas eind april 2017 verliet ik zelf de knusse luwte. Ik legde een uitvoerig opiniestuk voor aan de redactie van Knack waarin ik mij kritisch uitliet over de koers van de holebibeweging en, meer in het bijzonder, de zin en de onzin van Gay Prides. Het was een vrij lange tekst – zo'n zeven A4'tjes – die ik op

vraag van de redactie met flinke tegenzin heb ingekort. Al doende ging het ruimere verhaal waarin mijn kritiek op de Pride moest worden begrepen enigszins verloren. Erg ongelukkig was ook dat mijn opiniestuk gedraineerd werd naar de site van Weekend Knack. Dat voelde niet bepaald aan als een compliment. Tegelijkertijd was die redactionele demarche veelzeggend: de Pride wordt door de pers kennelijk opgevat als een vederlicht lifestyle-onderwerp, niet als een politiek-maatschappelijk relevante demonstratie. Alleszins suste ik mezelf met de gedachte dat het stuk ook in zijn geamputeerde gedaante het potentieel had om aanleiding te geven tot een bredere discussie. Het verscheen uiteindelijk op 5 mei 2017 onder de nogal uitgesponnen titel 'Het succes van de Pride wordt uitgedrukt in duizendtallen, maar helaas niet in maatschappelijke impact'.

Binnen de holebigemeenschap werd het stuk wel gretig opgepikt en gedeeld via de sociale media, maar çavaria en haar aangesloten organisaties hielden de lippen stijf op elkaar. Hun mediakanalen - Facebook, Twitter en ZiZo Magazine - repten er met geen woord over. Het leidende motto lijkt te luiden: 'de honden blaffen, de karavaan trekt verder'. Wel publiceerde Knack enkele dagen later een kritiek op mijn stuk van de hand van de jurist Johan Lievens.³ Deze kritiek was verdienstelijk, maar ging voorbij aan de essentie van mijn betoog. Ik zal er te gepasten tijde nog aan refereren.

Het was me al langer duidelijk dat er binnen de holebibeweging weinig animo bestaat om over de Pride een open dialoog en/of discussie aan te gaan. In het eerder genoemde huisblad van çavaria, ZiZo, is het kwaad zoeken naar kritische opinies. ZiZo leest als een nogal braaf propagandablade, waarin de top van de holebibeweging haar eigen opinie eenzijdig doorstraalt naar de achterban. Het is niet bepaald een forum waar holebi's van diverse gezindte hun geest kunnen laten waaien over kwesties die hen aangaan, in een sfeer van pluralisme, openheid en wederwoord. Opmerkelijk toch voor een organisatie die zichzelf in de etalage zet als pluralistisch.

Opzet en inhoud

Van de weeromstuit ben ik het discours van de holebibeweging steeds meer gaan begrijpen als een hegemoniaal discours. Het tornen aan deze hegemonie is een van de doelstellingen van dit boek. Het is bedoeld als basis voor kritische reflectie en bezinning; een poging om überhaupt enige (broodnodige) polemieek aan te drijven. Evenwel heb ik een tamelijk nuchtere toon betracht, al zal een occasionele plaagstoot, gelet op mijn niet altijd even angelieke karakter, niet uitblijven. De lezer houdt ook best in het achterhoofd dat mijn habitat eerder de studeerkamer dan de vuurlinie is. Ik beschouw mezelf als iemand die de intellectuele munitie aanscherpt. Er mee schieten laat ik liever aan anderen over.

En cours de route zal ik een beroep doen op een aantal elementaire sociologische inzichten. Eigenlijk hoopte ik ook te kunnen terugvallen op concreet wetenschappelijk onderzoek, maar ik moet helaas bekennen dat mijn collega-sociologen op dit terrein bitter weinig hebben gepresteerd. Sociologen zijn over het algemeen nogal empathische mensen, wier medeleven voornamelijk gericht is op degenen die zij als slachtoffer menen te kunnen aanwijzen. Vandaar de vele (beslist loffelijke) onderzoeken naar discriminatie van of geweld tegen holebi's. Deze focus cultiveert jammer genoeg een blinde vlek voor tekortkomingen *binnen* de holebigemeenschap.

Ik heb echter geen strikt wetenschappelijk artikel willen schrijven. Wetenschap kan immers geen antwoord bieden op existentiële vraagstukken zoals: 'wie zijn we?', 'waar willen we heen?' en 'langs welk pad?'. Onderhavige tekst is dan ook op te vatten als een essay waarin de auteur een persoonlijk standpunt inneemt dat onvermijdelijk deels gekleurd is door zijn karakter, zijn maatschappelijke positie en intellectuele achtergrond, alsook zijn ervaringen en belevenissen binnen en buiten het homomilieu. Desondanks zal ik slechts sporadisch, en dan nog vooral ter wille van

de anekdotiek, naar de particuliere oorsprong van mijn ideeën verwijzen. Ik wil immers in de mate van het mogelijke een discussie voeren op basis van – hopelijk steekhoudende – argumenten, in de hoop de lezer aan het denken te zetten en/of meer begrip bij te brengen voor een denkwijze die in kringen van holebi's en hun sympathisanten vooralsnog weinig bijval geniet.

Mijn ideeën staan natuurlijk niet los van een bredere visie op mens en wereld. Als men mij echter vraagt waar ik mezelf situeer in het ideologische of levensbeschouwelijke speelveld, valt het mij zwaar om een verhelderend antwoord te geven. Gangbare etiketten als 'links' en 'rechts' vind ik doorgaans nogal ontoereikend. De hardheid die ze in het politieke discours tenderen aan te nemen staat in schril contrast met hun conceptuele vaagheid. Ik ben er mij alleszins van bewust dat sommige – of misschien wel de meeste – van mijn stellingen enige weerzin kunnen oproepen, vooral in libertijns-progressieve middens. Dat is een normale reflex. De mens is wat andermans ideeën betreft altijd wat xenofob, vooral op terreinen waarop hij zelf langdurig en intensief zijn eigen waarheid heeft gekoesterd. Ik hoop alleen dat de lezer bereid is zich over deze spontane emoties heen te zetten.

In het eerste hoofdstuk neem ik het fenomeen 'homoseksualiteit' kritisch onder de loep. Dat is nodig, omdat ik van oordeel ben dat de meeste homoseksuelen een weliswaar vleierend, maar weinig accuraat zelfbeeld koesteren. In het tweede hoofdstuk hou ik de oorsprong, kenmerken en doelstellingen van de Pride tegen het licht. Waar komt de Pride vandaan? Wie bevolkt haar? Welke expliciete en impliciete objectieven kan men erin lezen? In deel 3, het centrale luik van dit boek, zal ik een uitvoerige kritiek formuleren op de Pride: haar uiterlijke vorm, haar ideologie en de woeker aan maatschappelijke groepen die ze verenigt. Veel aandacht zal hierbij gaan naar de bewust gecultiveerde vaagheid van het hedendaagse discours van de holebibeweging. Het vierde hoofdstuk is gewijd aan het thans erg modieuze transgenderisme. Deze thematiek werd in een eerdere

editie van dit boek slechts terloops besproken, maar verdiende vanwege haar erg problematische karakter mijns inziens een veel grondiger behandeling.⁴ In hoofdstuk 5 zoek ik uit wat de impact is van de Pride, zowel op de jongere die nog in de kast zit als op de buitenwacht. Vervolgens (in hoofdstuk 6) kaart ik aan waarom kritiek binnen en buiten de holebibeweging zo slecht ontvangen en vaak in het geheel genegeerd wordt. In het laatste, zevende deel werp ik nog een steelse blik op het conservatieve denken. Het belang van een beter begrip van dit denken kan niet overschat worden. Ik kan me namelijk niet van de indruk ontdoen dat de prioriteit van de holebibeweging er thans eerder in gelegen is een progressief publiek te overtuigen van een steeds buitenissigere agenda dan bij een conservatief publiek een draagvlak te creëren voor een aantal elementaire eisen en verlangens. Bovendien loopt er ook binnen de holebigemeenschap een breuklijn tussen progressieve en conservatieve strekkingen, die al te vaak veronachtzaamd wordt.

Tot slot: dit essay is een monografie in de ware zin van het woord. Ik zie dan ook af van de gebruikelijke dankwoorden die menige inleiding opluisteren. Doorgaans zijn die toch weinig meer dan potsierlijk gekoketteer met sociaal kapitaal.

Ik wens de lezer een inspirerende lectuur toe.

Michaël Maerten, 15 juni 2020

1. Het zelfbeeld van de homoseksueel

Voor veel holebi's is het een uitgemaakte zaak dat homoseksualiteit geheel en al aangeboren is. Ik ben daar persoonlijk nog niet ten volle van overtuigd. Genetisch en neurobiologisch onderzoek tonen vooralsnog geen perfecte correlatie aan tussen DNA-profielen of hersenstructuur enerzijds en seksuele oriëntatie anderzijds. Veel blijft nog duister. Mijns inziens mag de invloed van levensgebeurtenissen of sociologische factoren dan ook niet a priori van tafel worden geveegd. Toch zal ik mij in onderstaande bespiegeling voegen naar het dominante biologische discours. Daar valt per slot van rekening al heel wat over te zeggen.

Zo is het in holebikringen niet gebruikelijk om homoseksualiteit als een afwijking te begrijpen. Het officiële discours luidt dat homoseksualiteit in een evenwaardige verhouding staat tot heteroseksualiteit. Het tweede is niet de norm of het model waarvan het eerste de afwijking is. Die insteek is ongetwijfeld goedbedoeld, maar om verscheidene redenen problematisch. Niet alleen ontkent ze - althans expliciet - de handicap die de homoseksuele oriëntatie vormt; ze leidt ook tot een verstoord zelfbegrip en uiteindelijk tot het tegendeel van wat men beoogt. Ik zal dan ook trachten aannemelijk te maken dat de erkenning van homoseksualiteit als een afwijking eerder een goede dan een slechte zaak kan zijn.

1.1 Enkele verduidelijkingen

In deze tekst zal zo consequent mogelijk onder homoseksualiteit de homoseksuele *oriëntatie* worden begrepen, dat wil zeggen de relatief stabiele en exclusieve seksuele gerichtheid op mensen van dezelfde kunne. Het gaat hier dus om een aangeboren of alleszins

diepgewortelde seksuele oriëntatie, ongeacht de context (waarin men bijvoorbeeld de zogenaamde noodhomoseksualiteit zou kunnen situeren) en los van de eventuele experimenteerdrift die men bij pubers of hedonistische types aantreft. Uiteraard kan ‘aangeboren’ nog allerlei betekenen. Mogelijk zijn de wortels van de homoseksuele oriëntatie zelfs in een postnataal stadium van de menselijke ontwikkeling te situeren. Op deze discussie ga ik hier niet dieper in. Voor een interessant overzicht van deze materie kan *Born this way? Een filosofische blik op wetenschap en homoseksualiteit* van Pieter Adriaens en Andreas De Block worden geraadpleegd.⁵

Voorts zal ik mij eerder bedienen van de term ‘afwijking’ dan van de term ‘ziekte’. Het begrip ‘ziekte’ draagt de connotatie in zich van een exogene verstoring van het organisme die de mens hindert in zijn dagelijkse reilen en zeilen. Een afwijking is eerder als endogeen te beschouwen en globaliter onschuldiger van aard: ze hindert de mens slechts in een bepaald deelgebied van zijn leven. Als iemand mazelen heeft ondermijnt dit zijn gehele functioneren; de homoseksueel daarentegen kan een relatief normaal leven leiden, met uitsluiting van dat ene deelgebied, te weten zijn voortplantingsmogelijkheden (waarover zo dadelijk meer). Ik zal nog teruggrijpen naar de vergelijking met bijziendheid. Weinigen zullen het in hun hoofd halen een bijziende als een zieke te beschouwen. Wel is duidelijk dat bijziendheid het gevolg is van een endogene afwijking van het oog, een zogenaamde refractiefout. Het spreekt vanzelf dat dit onderscheid tentatief en voor eindeloze en onoplosbare discussies vatbaar is.

1.2 Is homoseksualiteit een afwijking?

Kan de eerder exclusieve homoseksuele oriëntatie beschouwd worden als een afwijking? Om die vraag te beantwoorden moeten

we begrijpen dat de seksuele oriëntatie van een mens binnen verschillende sferen kan worden opgevat. Als we louter naar het seksuele aspect kijken, waarbij de focus ligt op het nastreven van fysiek en mentaal genot, kan worden volstaan met vast te stellen dat homoseksuelen een even bevredigend genotsleven kunnen ervaren als hun heteroseksuele soortgenoten. In deze sfeer zou het derhalve absurd zijn om te spreken van een afwijking. De seksuele oriëntatie speelt echter in een andere sfeer een misschien wel fundamentele rol: ze is in haar heteroseksuele gedaante een *conditio sine qua non* voor de voortplanting; oftewel een substantieel onderdeel van het menselijk voortplantingsinstrumentarium.

Dat voortplantingsinstrumentarium is een organisch geheel van componenten die samen de procreatie mogelijk maken, ongeacht of de betrokkene zich ja dan nee daadwerkelijk wenst voort te planten. Traditioneel gaat men nogal gauw voorbij aan het feit dat ook de heteroseksuele oriëntatie tot dit instrumentarium behoort. Dat komt omdat men die oriëntatie nog steeds ziet als een eigenschap van een "ziel", welke een bestaan zou leiden los van het lichaam, en niet als een eigenschap die wortelt in de biologische materie. Deze dualistische visie is filosofisch allang achterhaald. Onze seksuele oriëntatie is net zo goed een aspect van het menselijk lichaam als de eierstok of de prostaat. En net zoals een penis bepaalde gebreken kan vertonen of de man door onvolgroeide testikels geen of laagkwalitatief zaad kan produceren, kan er ook sprake zijn van een afwijking in het menselijk lichaam die de man of vrouw op een dwaalspoor zet en zodoende de voortplanting belemmert.

Zo'n onvolmaakt instrumentarium sluit niet per definitie voortplanting uit. Er zijn heden ten dage legio medische technieken om "mechanische" problemen te verhelpen. Bovendien kan de homoseksuele man zijn zaad ook kunstmatig laten insemineren bij een daartoe bereidwillige vrouw of tegen zijn diepste oriëntatie in met deze vrouw naar bed gaan. Onnodig te zeggen dat dit omwegen zijn die niet aan de essentie van een falend instrumentarium raken.